

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ іноземних мов
КАФЕДРА романо-германської філології

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЛАТИНСЬКА МОВА
(назва навчальної дисципліни)

освітній ступінь _____ **бакалавр** _____
(назва освітнього ступеня)

галузь знань _____ **08 Право** _____
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність _____ **081 Право** _____
(код і назва спеціальності)

тип дисципліни _____ **обов'язкова** _____
(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньо-професійної програми

_____ Плахіна І.В.
(підпис, ініціали, прізвище)

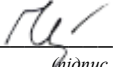
РЕКОМЕНДОВАНО:

кафедрою **романо-германської філології**

Завідувач кафедри
_____ Радкіна В.Ф.
(підпис, ініціали, прізвище)

ПОГОДЖЕНО:

Голова науково-методичної ради факультету

_____

_____ Четверікова О.Р.
(підпис, ініціали, прізвище)

Розробники програми: канд. філол. наук, доц. Кудінова О.І.

© Кудінова О.І., 2018

© ІДГУ, 2018

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	<u>Денна</u>	Заочна
Кількість кредитів: 3	<i>Лекції:</i>	
	-	-
Модуль: 1	<i>Практичні заняття:</i>	
Загальна кількість годин: 90	36	10
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 1	<i>Лабораторні заняття:</i>	
	-	-
Семестр: 1	<i>Семінарські заняття:</i>	
	-	-
Тижневе навантаження (год.): - аудиторне: 2 - самостійна робота: 4	<i>Консультації:</i>	
	<i>Індивідуальні заняття:</i>	
Форма підсумкового контролю: залік		
Мова навчання: українська, латинська	<i>Самостійна робота:</i>	
	54	80

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предметом вивчення навчальної дисципліни є фонетична та лексико-граматична система латинської мови як база для засвоєння латинської правничої термінології, фразеології та афористики.

Метою вивчення дисципліни є засвоєння студентами основ граматики латинської мови, оволодіння навичками читання та перекладу зі словником елементарних латинських текстів культурологічної, юридичної та історичної тематики, засвоєння латинських правничих термінів, фразеологізмів та афоризмів, придбання знань з походження латинських юридичних термінів, які вживаються у сучасному праві, поглиблення розуміння історії та культури Римської цивілізації.

Передумови для вивчення дисципліни.

Програма розроблена з урахуванням принципів гуманізації та демократизації освіти, на основі концепції полікультурності; базується на новітніх теоретичних здобутках і практичному досвіді в галузі укладання програм. Програма зорієнтована на практичне вживання латинської мови та формування аналітичних навичок і вмінь.

Міждисциплінарні зв'язки. Даний навчальний курс пов'язаний з курсами «Основи римського права», «Історія держави і права зарубіжних країн», «Англійська мова».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей та програмних результатів навчання відповідно до освітньо-професійної програми «Право».

Інформація про компетентності та відповідні їм програмні результати навчання за дисципліною

Шифр компетентності	Компетентності	Шифр програмних результатів	Програмні результати навчання
Загальні компетентності (ЗК)			
ЗК5.	Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово, добре володіти правничою термінологією.	ПРН 10.	Вільно володіти письмовою та усною державною мовою, правильно вживаючи правничу термінологію.
Фахові компетентності (ФК)			
ФК1.	Знання основ теорії та філософії права, структури правничої професії та її ролі у суспільстві.	ПРН 18.	Виявляти знання і розуміння основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування національної правової системи;

Матриця відповідності компетентностей результатам навчання за дисципліною

Шифр компетентності	Результати навчання			
	Знання	Уміння	Комунікація	Автономність та відповідальність
ЗК1.	ПРН 10.	ПРН 10.	ПРН 10.	
ФК1.	ПРН 18.		ПРН 18.	

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви модулів / тем	Кількість годин (денна форма навчання)						Кількість годин (заочна форма навчання)							
		Аудиторні	Лекції	Семинарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Семинарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота
1.	Латинська мова як	2		2				2	2	2					16

	базова у формуванні міжнародного юридичного термінологічного фонду.													
2.	Фонетичні особливості латинської мови.	4	4			4	2		2					12
3.	Граматична будова латинської мови.	10	10			12	1		1					14
4.	Лексико–семантичний, словотвірний та культурологічний аспекти латинської субмови права.	5	5			12	2		2					12
5.	Латинські паремії як засіб збагачення мови.	5	5			12	2		2					12
6.	Латинські тексти культурологічної, юридичної та історичної тематики.	10	10			12	1		1					14
Проміжний контроль														
Разом:		36	36			54	10		10					80

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Латинська мова як базова у формуванні міжнародного юридичного термінологічного фонду.

Роль латинської мови у формуванні висококваліфікованих фахівців з високим рівнем мовної компетенції.

Значення латинської юридичної термінології у розвитку терміносистеми права. Культурологічний аспект навчання латинської мови та історія розвитку латинської афористики як засіб поглиблення та збагачення комунікативної компетенції студентів-правників.

Шляхи засвоєння латинської юридичної лексики і термінології сучасними мовами загалом та українською зокрема. Латинські юридичні терміни як об'єкт запозичення і матеріал для лексичних новоутворень у сучасних іноземних та в українській мові (populus народ (укр. популіст); popularis загальнонародний (укр. популярний, популістський); deputo, deputare призначати (укр. депутат); deportatio виведення, висилка (укр. депортація); ius право, правосуддя, закон, суд (укр. юрист) etc.)

Тема 2. Фонетичні особливості латинської мови.

Латинська абетка. Довгота та короткість голосних. Система консонантизму. Дифтонги. Буквосполучення приголосних з голосними: *ngu, qu, ti*. Диграфи у словах грецького походження: *ch, th, ph, rh*, їх вимова. Класична і традиційна вимова.

Поділ слів на склади. Довгота і короткість передостаннього складу в латинських словах. Місце наголосу у слові.

Тема 3. Граматична будова латинської мови.

Граматичні категорії іменника: рід, число, відмінок, відміна. Словникова форма іменника. Загальна характеристика системи латинського відмінювання.

Граматичні категорії прикметника. Особливості утворення ступенів порівняння прикметників. Словникова форма прикметника.

Загальноіндоєвропейські граматичні категорії дієслова: особа, число, час, спосіб, стан. Словникова форма дієслова. Основи інфекта і перфекта. Особові закінчення активного і пасивного станів та їх вживання. Дієслово "esse". Часи системи інфекта і перфекта. Imperativus praesentis, Imperativus futuri. Coniunctivus.

Особливості займенникового відмінювання. Особові займенники. Присвійні займенники та їх відмінювання. Вживання зворотнього займенника. Вказівні займенники та їх відмінювання. Особливості займенникового відмінювання. Вживання вказівних займенників у ролі особових займенників III особи. Відносні, питальні, неозначені, заперечні займенники.

Семантико-морфологічні групи числівників: кількісні, порядкові, розділові, прислівникові. Відмінювання числівників. Узгодження числівників. Римські цифри. Система позначення років, місяців, днів, часу доби. Історія римського календаря.

Утворення прислівників. Морфологічні типи прислівників: самостійні та похідні від прикметників. Ступені порівняння прислівників.

Прийменники зі знахідним відмінком. Прийменники з орудним відмінком. Прийменники з родовим відмінком.

Сурядні сполучники (єднальні, розділові, протиставні, причинні, заключні). Сполучники підрядності. Місце сполучників.

Синтаксис простого і складного речення.

Тема 4. Лексико–семантичний, словотвірний та культурологічний аспекти латинської субмови права.

Загальні відомості про латинську правничу термінологію. Особливості освоєння та функціонування латинських термінів–запозичень на граматичному та лексико–семантичному рівнях.

Лексико–семантичний аспект правничої термінології: (явища полісемії, e.g.: (caput: анат. голова; юр. правоздатність; сусп.-політ. столиця, глава, людина;

мовозн. глава, розділ, пункт; furiosus: мед. (клін.) божевільний; юр. непідсудний, недієздатний; exitus letalis: мед. (клін.) смертельний кінець; юр. формула суду; manus: мед. (анат.) рука, кисть; юр. влада), синонімії (patronus, advocatus: юр. правозахисник, судовий захисник; actio, postulatum: юр. позов; arbiter, iudex: юр. суддя; adoptio, adrogatio: юр. усиновлення; maleficium, crimen, scelus: юр. злочин; hostis, adversarius, peregrinus: юр. протилежна сторона, супротивник; iniuria, contumelia: юр. правопорушення; lex, experientia: юр. закон; ehibole, peraequatio: юр. оренда; hypotheca, pignus conventum: іпотека, застава (нерухомого майна, коли майно залишилося у володінні боржника), договір про оренду; parricidium, homicidium: юр.: вбивство близьких родичів; crimen publicum, roena cullei: юр. державна зрада; permutatio, negotium bonae fidei: юр. договір міни (обмін речі на річ); pater familias, persona sui iuris: юр. глава сім'ї, незалежна особа; iuramentum, iurandum, iusiurandum, iuratio: юр. присяга, клятва (суддів, судових магістратів); антонімії (accusare: звинувачувати -absolvere: виправдовувати; bellum: війна – pax: мир; bonus: добрий, справедливий, чесний – malus: поганний, небезпечний; servus, servitor: раб – libertinus: вільновідпущеник; iustitia: справедливість – iniustitia: несправедливість).

Способи словотвору у латинській мові. Структура латинських правничих термінів:

а) однослівні: ius право, правосуддя; lex закон; iudex суддя; testis свідок; civis громадянин; reus відповідач etc.;

б) двослівні: ius suffragii виборче право; ius civile цивільне право; ius gentium міжнародне право; causa privata приватна судова справа; causa publica публічна судова справа; emptio-venditio купівля-продаж (угода); aediles curules едили (від лат. *Aedes* - «храм») із числа благородних; aediles plebis - едили, вибрані з народу etc.;

в) багатослівні: ius vitae necisque право життя і смерті; doctor utriusque iuris доктор обох прав, диплом юриста; ius utendi–fructu право користування річчю та плодами (і.е. прибутками від неї); matrimonium cum manu mariti шлюб із владою чоловіка; matrimonium sine manu mariti шлюб без влади чоловіка; persona sui iuris (= pater familias) людина власного права; persona alieni iuris підвладна особа; iura populi Romani правовий порядок римського народу etc.

Системний характер латинської лексики: словоскладання (e.g.: decemvir>decem + vir- член законодавчого органу із 10 осіб; ususfructus>usus + fructus-узуфрукт, право користування річчю та плодами; iurisprudens>ius, iuris + prudens - юрист); сполучення основ (mancipatio>manus + capio- купівля або продаж; latifundium>latus + fundus - велике земельне володіння; trinoctium>tres, tria + nox- три ночі підряд (залишати дім чоловіка для розірвання шлюбу); афіксація, тобто префіксація (pro-consul - проконсул, намісник провінції), суфіксація (accusa-tor- обвинувачувач, донощик); субстантивація (susceptus- підзахисний, part. perf. pass. від suscipio etc.).

Тема 5. Латинські паремії як засіб збагачення мови.

Паремії як стійкі вислови, що представляють собою цілісне речення дидактичного змісту. Види паремій: прислів'я, приказки, скоромовки,

замовляння, загадки, крилаті вислови тощо. Латинські паремії як «найкультурноносніші компоненти мови в дії» (В.Телія), що містять уявлення про норми співіснування і взаємодії людей та представляють їхні цінності.

Типовість, реактуалізація у нових історичних умовах і способах мислення як визначальні риси латинських паремій.

Функціонування засвоєних з латини висловів в українській та інших європейських мовах (e.g.: *De gustibus et coloribus non est disputandum*; укр. *Про смаки не сперечаються*; рос. *На вкус и цвет товарищей нет*; англ. *There is no accounting for taste / Tastes differ*; нім. *Geschmack lässt sich nicht streiten*; фр. *Des goûts et des couleurs il ne faut pas disputer*; рум. *Gusturile diferă*.)

Латинські правничі паремії та сфери їх використання. Паремії, що відбивають найважливіші юридичні принципи (e.g.: *Legem brevem esse oportet* - Закон має бути лаконічним; *Ignorantia iuris neminem excusat* - Незнання закону нікого не виправдовує; *Audiat et altera pars* - Нехай буде вислухана й інша сторона etc.)

Тема 6. Латинські тексти культурологічної, юридичної та історичної тематики.

Лексико-синтаксичне вивчення текстів. Тексти Цицерона, Цезаря et al. Труднощі при перекладі тексту.

Латинські скорочення (e.g.: N.L. (non liquet) - питання не ясне; D.D. (dono dedit) - дав в дар; D.P.S. (de pecunia sua) - на свої кошти; a.d. (ante diem) - до такого-то дня; U.R. (uti rogas) - як просиш; H.H. (heredes) - спадкоємці; etc.).

5.2. Тематика практичних занять.

Практичне заняття 1.

Роль латинської мови у формуванні інтернаціональної лексики та у створенні сучасної правничої термінології. Латина як мова джерел літературних, історичних, юридичних та ін.

Практичне заняття 2.

Латинський алфавіт. Класична і традиційна вимова. Місце наголосу у слові. Синтаксис простого речення. Дієслово "esse".

Практичне заняття 3.

Морфологічна система латинської мови: Граматичні категорії іменника.

Практичне заняття 4.

Латинські юридичні терміни як об'єкт запозичення і матеріал для лексичних новоутворень у сучасних європейських мовах.

Практичне заняття 5.

Граматичні категорії прикметника.

Практичне заняття 6.

Лексико-семантичний, словотвірний та культурологічний аспекти латинської субмови права. Роль словоскладання у творенні юридичної термінології.

Практичне заняття 7.

Загальноіндоєвропейські граматичні категорії дієслова. Заперечення у латинській мові. Латинська афористика як засіб збачення мови.

Практичне заняття 8.

Латинський займенник та його типи. Латинські афоризми правничої і загальнокультурної тематики.

Практичне заняття 9.

Семантико-морфологічні групи числівників: кількісні, порядкові, розділові, прислівникові. Римські цифри. Система позначення років, місяців, днів, часу доби. Історія римського календаря.

Практичне заняття 10.

Прислівник та ступені його порівняння. Юридична фразеологія.

Практичне заняття 11.

Прийменник. Читання, переклад, лексико-граматичний аналіз тексту.

Практичне заняття 12.

Сполучник та його місце у реченні. Латинські тексти культурологічної, тематики.

Практичне заняття 13.

Аналіз морфо-синтаксичних явищ тексту.

Практичне заняття 14.

Синтаксис складного речення. Латинські тексти юридичної та історичної тематики.

Практичне заняття 15.

Паремійний фонд римської культури.

Практичне заняття 16.

Відбиток давньоримської міфології у сучасному європейському лінгвокультурному просторі. Вербалізація міфології у системах позначення місяців та днів тижня.

Практичне заняття 17. Латинські юридичні фразеологізми як засіб створення міжнародного правозабезпечення та підвищення правознавчого та загальногуманітарного рівня людини.

Практичне заняття 18.

Скорочення та абрєвіатури латинського походження як основний фонд інтернаціоналізмів у європейських мовах. Переклад латинських абрєвіатур і скорочень.

5.3. Організація самостійної роботи студентів.

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин	Форми звітності
1.	Jus publicum et jus privatum	12	повідомлення
2.	De Romanōrum nominibus	12	письмова робота
3.	Opera Ciceronis. Oratio <i>In Catilinam</i> (oratio I)	12	повідомлення
4.	Opera C. Iulii Caesaris <i>De bello Gallico</i>	12	повідомлення
5.	Paroemiae et abbreviaturae Latinae	12	вивчення напам'ять

6.	Thesaurus linguae Latinae	12	письмова робота
	Разом	72	

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

- 6.1. *Форми поточного контролю:* усний опит, презентація
6.2. *Форми проміжного контролю:* письмова робота
6.3. *Форми підсумкового контролю:* залік

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Тестові завдання

Варіант 1.

1. Які літери латинського алфавіту є грецькими за походженням?

- а) у, z;
- б) j, n;
- в) o, s;
- г) a, l.

2. Яке з буквосполучень вимовляється як один звук?

- а) ae;
- б) au;
- в) eu;
- г) qu.

3. В якому з цих слів є довгий звук?

- а) Eurōra;
- б) ius;
- в) video;
- г) rex.

4. Яка буква називається “іпсілон”?

- а) j;
- б) e;
- в) i;
- г) u.

5. В якому слові голосні вимовляються як два звуки?

- а) roena;
- б) aetas;
- в) Eurōra;
- г) Oedīpus.

6. Буква **x** вимовляється як “**кс**” у слові:

- а) exemplar;
- б) radix;
- в) examen;
- г) exercitatio

7. У латинських словах склади рахують:

- а) від кінця слова;
- б) від початку слова;
- в) від середини слова;

г) взагалі не рахують.

8. Афоризм «*Quo usque tandem abutere, Catilina, patientia nostra?*» належить:

а) Юлію Цезарю;

б) Декарту;

в) Гіппократу;

г) Цицерону.

9. Афоризм «*Cogito, ergo sum*» перекладається:

а) Я думаю, отже я існую;

б) Ти думаєш, отже ти існуєш;

в) Вони думають, отже вони існують;

г) Ми думаємо, отже ми існуємо.

10. Вислів «*Satis!*» означає:

а) Привіт!

б) Дякую!

в) До побачення!

г) Достатньо!

Варіант 2.

1. Латинський вислів «*pater patriae*» перекладається як:

а) батьком вітчизни

б) батько вітчизни

в) батьку вітчизни

г) батько вітчизною

2. Вислів «*O tempora, o mores!*» у перекладі з латинської мови дослівно означає:

а) О, часи, о, звичаї!

б) Немає ні часів, ні звичаїв!

в) О, час, о, звичай!

г) Що за часи, що за звичаї!

3. Абревіатура «*P.S.*» означає:

а) «після написаного», «післямова»

б) «та інше», «тощо», «і так далі»

в) «тобто»

г) «певна особа»

4. Речення «*Наше життя коротке*» перекладається латинською як:

а) *Iuvenes dum sumus*

б) *Vivat nostra civitas*

в) *Semper sint in flore*

г) *Vita nostra brevis est*

5. Словосполучення «*terra magna*» у родовому відмінку однини буде:

а) *terrārum magnārum*

б) *terram magnam*

в) *terraemagnaе*

г) *terrismagnis*

6. Іменник «*res*» належить до

а) першої відміни

б) другої відміни

- в) четвертої відміни
  - г) п'ятої відміни
7. Іменник «*amicus*» належить до
- а) першої відміни
  - б) другої відміни
  - в) четвертої відміни
  - г) п'ятої відміни
8. Іменник «*dies*» належить до
- а) першої відміни
  - б) другої відміни
  - в) четвертої відміни
  - г) п'ятої відміни
9. Назви місяців у латинській мові є
- а) чоловічого роду
  - б) жіночого роду
  - в) середнього роду
  - г) не мають роду
10. До третьої відміни належать іменники
- а) жіночого роду
  - б) чоловічого роду
  - в) середнього роду
  - г) чоловічого, жіночого та середнього роду

Варіант 3.

1. Найвищий ступінь порівняння латинською мовою називається:
- а) *gradus positivus*
  - б) *gradus comparativus*
  - в) *gradus superlativus*
  - г) *gradus comparationis*
2. Звичайний ступінь порівняння латинською мовою називається:
- а) *gradus positivus*
  - б) *gradus comparativus*
  - в) *gradus superlativus*
  - г) *gradus comparationis*
3. Вищий ступінь порівняння прикметників утворюється за допомогою суфіксів:
- а) *er, is*
  - б) *ior, ius*
  - в) *us, a, um*
  - г) *a, u, e*
4. Найвищий ступінь порівняння прикметників утворюють за допомогою суфіксу:
- а) *issim*
  - б) *ibus*
  - в) *eribus*
  - г) *us*

5. Юридична сентенція «*In dubio melior est causa possidentis*» містить прикметники
- а) звичайного ступеню
  - б) вищого ступеню
  - в) найвищого ступеню
  - г) вищого і найвищого ступеню
6. Приказка «*Novus rex, nova lex*» містить прикметники
- а) чоловічого та жіночого роду
  - б) чоловічого та середнього роду
  - в) жіночого та середнього роду
  - г) середнього, жіночого та чоловічого роду
7. Прикметник «*melior*» є вищим ступенем порівняння від звичайного ступеню:
- а) bonus
  - б) malus
  - в) parvus
  - г) magnus
8. Найвищий ступінь порівняння до прикметника «*pulcher*» це
- а) pulchrior
  - б) pulchrius
  - в) pulchrum
  - г) pulcherrimus
9. Речення «*Imperare sibi maximum imperium est*» містить прикметник вищого ступеню порівняння від звичайного ступеню порівняння прикметника:
- а) bonus
  - б) malus
  - в) parvus
  - г) magnus
10. Вислів Марка Туллія Ціцерона «*Досвід – найкращий вчитель*» перекладається на латинську мову таким чином:
- а) Usus magister est optimus
  - б) Usus magister est pessimus
  - в) Usus magister est altissimus
  - г) Usus magister est sapientissimus

Варіант 4.

1. Вказівні займенники латинською мовою називаються:
- а) pronomina interrogativa
  - б) pronomina demonstrativa
  - в) pronomina negativa
  - г) pronomina indefinita
2. Неозначені займенники латинською мовою називаються:
- а) pronomina interrogativa
  - б) pronomina demonstrativa
  - в) pronomina negativa
  - г) pronomina indefinita
3. Займенники «*ille, illa, illud*» вказують на
- а) найбільш віддалений від промовця предмет

- б) найближчий до промовця предмет
 в) предмет, який знаходиться поблизу особи, до якої звернене мовлення
 г) всі відповіді вірні
4. Займенники «*iste, ista, istud*» вказують на
 а) найбільш віддалений від промовця предмет
 б) найближчий до промовця предмет
 в) предмет, який знаходиться поблизу особи, до якої звернене мовлення
 г) всі відповіді вірні
5. У вислові «*Cui prodest?*» («Кому вигідно?») питальний займенник «*quis?*» вживається у
 а) casus nominatīvus
 б) casus genetiīvus
 в) casus datīvus
 г) casus accusatīvus
6. Вислів «*Nihil admirari*» перекладається українською мовою так:
 а) Нічому не дивуватися
 б) Нікому не дивуватися
 в) Йому не дивуватися
 г) Його не здивуєш
7. Вислів «*Nixto ne може бути двічі покараний за одну й ту саму провину*» на латині це:
 а) Quid debet bis puniri pro uno delicto
 б) Nemo debet bis puniri pro uno delicto
 в) Cuius debet bis puniri pro uno delicto
 г) Iditer debet bis puniri pro uno delicto
8. Вислів Хілона «*Про померлих або хороше, або нічого*» латинською мовою перекладається:
 а) De mortui aut bene aut nihil
 б) De mortui aut bene aut cuiusrei
 в) De mortui aut bene aut quare
 г) De mortui aut bene aut sibi
9. У вислові «*Imperare sibi maxinum imperium est*» («Керувати собою – найвища влада») вживається
 а) питальний займенник
 б) зворотний займенник
 в) заперечний займенник
 г) вказівний займенник
10. Щоб підтвердити думку про те, що ніхто не може примусити іншого здійснити аморальний вчинок, потрібно застосувати такий латинський віслів:
 а) Ad turpia nemo obligatur
 б) Homo sum humani nihil a me alienum puto
 в) Testis unus, testis nullus
 г) Est deus in nobis

Латинські юридичні терміни та афоризми для вивчення напам'ять:

Ab initio.	Спочатку
Actio contraria.	Зустрічний позов.

Actio in personam.	Особистий позов.
Actio in rem.	Майновий позов.
Actum est, illicet.	«Суд закінчився, можна розходитися» (процесуальна формула).
Ad absurdum.	До абсурду.
Ad acta.	До справ (приєднати в архів).
Ad defendendum.	Для захисту.
Ad deliberandum.	Для подальшого розгляду (відкласти).
Ad exemplum.	За зразком.
Ad hoc.	Для цього (випадку).
Ad Kalendas Graecas.	До грецьких календ (<i>i.e.</i> ніколи).
Ad legem.	За законом.
Ad notam.	До відома.
Ad rem.	До справи. За суттю.
Advocatus diaboli.	Представник диявола (той, хто висовує докази, яким сам не вірить).
Ager publicus.	Державний земельний фонд.
Ait lex.	Закон проголошує.
Alibi (alius+ibi).	Алібі. В іншому місці (<i>i.e.</i> відсутність у момент вчинення злочину).
Alea iacta est (Caesar).	Жереб кинуто.
Alter ego.	Друге "я". (<i>i.e.</i> мій представник).
Altum mare.	Відкрите море. Нейтральні води.
Amicus Plato, sed magis amica veritas.	Платон (мені) друг, але істина дорожче.
Anni currentis (a.c.).	Поточного року.
A priori.	А пріорі. (<i>i.e.</i> первісно; до досвіду).
A posteriori.	А постеріорі. Внаслідок досліду.
Argumentum ex contrario.	Доказ від протилежного.
Argumenta falsa.	Фіктивні докази.
Argumenta non numeranda, sed ponderanda sunt.	Докази треба не рахувати, а зважувати.
Audiat et altera pars!	Хай буде вислухана й інша сторона (клятва римських суддів).
Bis dat, qui cito dat.	Двічі дає той, хто дає швидко.
Capite censi.	Капітецензи. Неімущі.
Capitis deminutio.	Обмеження правоздатності (зміни правового статусу).
Causa criminalis.	Кримінальна справа.
Causa finita.	Закінчена справа.
Causa iusta.	Законна причина. Правооснова.
Causa privata.	Приватна справа.
Civis Romanus sum.	Я римський громадянин (формула особистої недоторканості у Римі).
Clausis ianuis.	За зачиненими дверима.

Cogito, ergo sum	Я мислю, отже існую.
Comitas gentium.	Міжнародна ввічливість.
Conditio sine qua non.	Необхідна умова, при відсутності якої результат не настав би.
Consensus omnium.	Загальна згода.
Consuetudo est altera lex.	Звичай є вид права.
Consuetudo est altera natura.	Звичка це друга натура.
Contra bonos mores.	Проти добрих звичаїв.
Contra legem.	Проти закону.
Coram populo.	Публічно. Відкрито.
Corpus delicti.	Склад злочину.
Corpus iuris civilis (CIC).	Звід цивільного права (назва Кодексу Юстиніана).
Cui bono? Cui prodest?	Кому вигідно? В чіх інтересах?
Cuius periculum, eius commodum.	Чий ризик, того й вигода.
Crimen capitale.	Кримінальний злочин.
Culpa lata.	Груба вина.
Culpa levis.	Легка (незначна) вина.
Culpa mea.	Моя вина.
Cum manu.	Шлюб з владою <чоловіка над жінкою>.
Dare, facere praestare.	Давати, робити, виконувати (формула зобов'язання).
De facto.	Де-факто. Фактично.
De iure.	Де-юре. Юридично.
De iure personarum.	Про права осіб.
De lege lata.	З точки зору чинного закону.
Dies certa.	Визначений строк.
Dies incerta.	Невизначений строк.
Dolus malus.	Злий намір.
Do, ut des. Do, ut facias.	Даю, щоб ти дав. Даю, щоб ти зробив (договірні формули).
Duobus litigantibus tertius gaudet.	Коли двоє сперечаються, третій тішиться.
Dura lex, sed lex.	Суворий закон, але закон.
Errare humanum est (Cicero).	Людині властиво помилятися.
Et cetera (etc.).	І так далі, і решта.
Et similis (et sim.).	І тому подібне.
Ex adverso.	З протилежного боку.
Ex contractu.	З договору /виникає/.
Ex officio.	З обов'язку.
Exempli gratia (E.g.).	Наприклад. Для прикладу.
Extra ius.	Поза правом.
Extra legem.	За межами закону.
Festina lente!	Поспішай повільно!
Fiat iustitia!	Хай здійсниться правосуддя!

Fide, sed cui, vide.	Довіряй, але дивись кому.
Finis coronat opus.	Кінець увінчує справу.
Furtum manifestum.	Кража з речовим доказом, при якій злодій спійманий на гарячому.
Furtum nec manifestum.	Кража, при якій злодій спійманий пізніше.
Grata, rata et accepta.	Бажано, законно, прийнятно (дипломатична формула).
Heres ab intestato.	Спадкоємець без заповіту.
Homo trium litterarum.	Людина з трьома літерами: f,u,r / що означає fur - злодій.
Homo unius assi.	Неплатоспроможний.
Honoris causa.	Заради пошани.
Ibidem (ibid.)	Там саме.
Id est (i.e.).	Тобто.
Ignorantia non ast argumentum (Spinoza).	Незнання <законів> не є доказом.
In medias res.	У суть справи.
Inter nos.	Між нами.
Ipso facto.	В силу самого факту.
Ipso iure.	В силу самого закону.
In pleno.	У повному складі.
Iurisconsultus.	Юрисконсульт. "Досвідчений у праві".
Iurisprudens.	Правознавець. Юрист.
Ius est ars boni et aequi (Celsus).	Право є мистецтво добра і справедливості.
Ius Romanum.	Римське право /Р.П./.
Ius gentium.	Право "народів". Міжнародне право.
Ius civile.	Цивільне право.
Ius publicum.	Публічне право.
Ius privatum.	Приватне право.
Ius naturale.	Природне право.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1. Шкала та критерії оцінювання знань студентів.

Таблиця 1. Переведення середньозваженого балу у 100-бальну шкалу

100-бальна	сер. бал	100-бальна	сер. бал	100-бальна	сер. бал	100-бальна	сер. бал	100-бальна	сер. бал
100	5	80	4,25–4,29	60	3,50–3,54	40	2,25–2,29	20	1,15–1,20
99	4,97–4,99	79	4,23–4,24	59	3,45–3,49	39	2,20–2,24	19	1,09–1,14
98	4,95–4,96	78	4,19–4,22	58	3,40–3,44	38	2,15–2,19	18	1,03–1,08
97	4,92–4,94	77	4,16–4,18	57	3,35–3,39	37	2,10–2,14	17	0,97–1,02
96	4,90–4,91	76	4,13–4,15	56	3,30–3,34	36	2,05–2,09	16	0,91–0,96
95	4,87–4,89	75	4,10–4,12	55	3,25–3,29	35	2,00–2,04	15	0,85–0,90
94	4,85–4,86	74	4,06–4,09	54	3,15–3,24	34	1,95–1,99	14	0,79–0,84
93	4,82–4,84	73	4,03–4,05	53	3,05–3,14	33	1,90–1,94	13	0,73–0,78
92	4,80–4,81	72	3,99–4,02	52	2,95–3,04	32	1,85–1,89	12	0,67–0,72

91	4,77–4,79	71	3,96–3,98	51	2,85–2,94	31	1,80–1,84	11	0,61–0,66
90	4,75–4,76	70	3,92–3,95	50	2,75–2,84	30	1,75–1,79	10	0,55–0,60
89	4,70–4,74	69	3,89–3,91	49	2,70–2,74	29	1,69–1,74	9	0,49–0,54
88	4,65–4,69	68	3,85–3,88	48	2,65–2,69	28	1,63–1,68	8	0,43–0,48
87	4,60–4,64	67	3,82–3,84	47	2,60–2,64	27	1,57–1,62	7	0,37–0,42
86	4,55–4,59	66	3,78–3,81	46	2,55–2,59	26	1,51–1,56	6	0,31–0,36
85	4,50–4,54	65	3,75–3,77	45	2,50–2,54	25	1,45–1,50	5	0,25–0,30
84	4,45–4,49	64	3,70–3,74	44	2,45–2,49	24	1,39–1,44	4	0,19–0,24
83	4,40–4,44	63	3,65–3,69	43	2,40–2,44	23	1,33–1,38	3	0,13–0,18
82	4,35–4,39	62	3,60–3,64	42	2,35–2,39	22	1,27–1,32	2	0,07–0,12
81	4,30–4,34	61	3,55–3,59	41	2,30–2,34	21	1,21–1,26	1	0,01–0,06

Таблиця 2. Переведення даних 100-бальної шкали оцінювання в оцінки за національною шкалою та шкалою ЄКТС

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою	
	екзамен	залік
90-100	відмінно	зараховано
89-70	добре	
51-69	задовільно	
26-50	незадовільно	не зараховано
1-25		

8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять.

Оцінювання під час аудиторних занять - поточний контроль здійснюється з метою оцінювання якості роботи студента протягом семестру, теми, кожного практичного заняття. Результати цього контролю оцінюються за національною шкалою оцінювання: 5, 4, 3, 2, 1, 0 балів.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на практичних заняттях

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом з латинської мови, вільно, самостійно й аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується латинською термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом з латинської мови, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується латинською термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.

3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу з латинської мови, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Однак не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо не володіє навчальним матеріалом з латинської мови, однак фрагментарно, поверхово (без аргументації й обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.3. Критерії оцінювання самостійної роботи.

Самостійна робота студентів *оцінюється* як підготовка до аудиторних занять, самостійне опрацювання окремих питань, що не увійшли до практичних занять або потребують більш глибокого опрацювання.

Повідомлення – 4 б.

Письмова робота – 5 б.

Презентація – 10 б.

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи.

Модульна контрольна робота є формою проміжного контролю, яка має своєю ціллю визначити рівень підготовки студента за окремою темою, що визначена робочою програмою.

90 - 100 б. – відмінно

65-89 б. – добре

50-64 б. – задовільно

Нижче – незадовільно

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю.

Підсумковий контроль проводиться у формі заліку як завершального етапу вивчення дисципліни.

Підсумкова оцінка засвоєння студентами навчального матеріалу підраховується як сума балів за всі види контролю (тобто виставляється за результатами поточного (ваговий коефіцієнт – 0,8) та модульного (ваговий коефіцієнт – 0,2) контролю) і визначається переведенням середньозваженого балу всіх оцінок студента у 100-бальну шкалу (Таблиця 1), що трансформується в оцінки за національною шкалою та шкалою ЄКТС (Таблиця 2).

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Мультимедійний курс «Латинська мова» (Укладач доц.Кудінова О.І.)

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1. Основні джерела

1. Звонська Л. Л. Латинська мова : [підручник для вузів] / Л. Л. Звонська, В. М. Шовковий.- К. : Книга, 2003. – 680 с.
2. Кудінова О.І. *Lingua Latina* (Латинська мова): Навчальний посібник з латинської мови для самостійної роботи студентів 1 курсу напрямів підготовки 6.020303 Філологія*, Філологія. – Ізмаїл, 2015. – 72 с.
3. Кудінова О.І. Пареміологічний підхід до навчання латинської мови у вишах // Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. – Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2015. – Вип. 33. – С.101-106.
4. Кудінова О.І. *Tempus fugit, Lingua Latina manet*: к вопросу о роли латинского языка в современном европейском лингвокультурном пространстве // *Cercetări actuale de lingvistică română. In memoriam I. Dumeniuc - 80 de ani de la naștere*. – Universitatea de stat din Moldova. – Chișinău: CEP USM, 2016. – С. 268–274.
5. Оленич Р.М. Латинська мова: Підручник для студ.ф-тів ін.філології вищих навч. закладів. – Львів: Світ, 2001. – 352с.
6. Ревак Н.Г., Сулим В.Т. Латинська мова (для неспеціальних факультетів); Підручник; видання третє, стереотипне. – Вінниця: Нова книга, 2011. – 440 с.
7. Чемыртан К., Кучерова Е. Латинский язык. Учебник для студентов юридических факультетов. – Кишинев, 2000. 216 с.
8. Яковенко Н. Латинська мова : [підручник] / Наталя Яковенко, Валентина Миронова. – Вид. 2-ге, доп. – Л. : УКУ, 2002. – 468 с.

10.2. Допоміжні джерела

1. Карбовнік І.В. Навчання латинської субмови права: лексико–семантичний, структурний та культурологічний аспекти // *Scientific Messenger LNUVMB Tnamed after S.Z. Gzhytskyj*, 2016, vol. 18, no 2 (69). С. 201-205.
2. Грекова М. А. Посібник з латинської мови для самостійної роботи студентів І курсу [навчальний посібник] / Марія Андріївна Грекова. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2006. – 164 с.
3. Закалюжний М.М. Латинська мова. – К.: Либідь, 2003. – 368 с.
4. Кудінова О.І. *Viva vox alit plenius*: сучасні тенденції викладання латинської мови // *Probleme actuale de lingvistică: Materialele simpozionului științific cu participare internațională, Chișinău, 15-16 mai 2015 in memoriam acad. Nicolae Corlăteanu*. – Universitatea de stat din Moldova. – Chișinău: CEP USM, 2015. – С. 341–348.
5. Кудінова О.І. Латинські християнські тексти в парадигмі сучасної національної освіти // Філологічні діалоги: Збірник наукових праць. – Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2017. Вип. 4. – С. 88–97 (0,6 друк.арк.).
6. Петрова Г.В. Латинсько-український словотвірний словник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 880 с.
7. Латинсько-український, українсько-латинський словник / [уклад. Чуракова Л.П.]. – К. : Чумацький шлях, 2009. – 617 с.

8. Пермяков Г.Л. Основы структурной паремиологии. – М.: Наука, 1988. – 244 с.
9. Пузиренко Я. В. Навчальні матеріали з латинської мови. Латинські вирази. Латинсько-український словник / Я. В. Пузиренко. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2000. – 66 с.
10. Хоміцька З.М. Латинська мова. Підручник. – Х.: Право, 2004. – 256 с.
11. Lexicon recentis Latinitatis [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vatican.va/roman_curia/institutions_connected/latinitas/documents/rc_latinitas_20040601_lexicon_it.html
12. Pavanetto C. Elementa linguae et gramaticae latinae. - Roma: LibreriaAteneo Salesiano, 2001. - 130 с.

10.3. Інтернет-ресурси

1. Учебники, самоучители и словари латинского языка [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://latinum.ru/load>.
2. Изучение латинского языка (портал)[Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.lingualatina.ru>.
3. Все латинские сентенции [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.lingvotutor.ru/vse-krylatye-latinskie-sentencii-aforizmy-slova-i-vyrazheniya>
4. Латинский портал[Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://linguaeterna.com>.
5. Латинские крылатые выражения [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.latinpro.info/latinproverbs>.